
Kaltenstein Tóbiás, Zemplén vármegye első patikusa - Kossuth Lajos dédapja, Kazinczy Ferenc édesapjának orvosa

Tobias Kaltenstein, first pharmacist in Zemplén county - Lajos Kossuth's great-grandfather, Ferenc Kazinczy's father's doctor

Godzsák Attila

Károli Gáspár Református Egyetem, doktorandusz

godzsakattila@gmail.com

Initially submitted September 25, 2018; accepted for publication October 18, 2018

Abstract

This study presents Tobias Kaltenstein. We think Kalntestein is the first pharmacist in Zemplén county, and started work in the middle of the 18th century. This study try to presents his and his sons life who are also a pharmacist. His sons name is also Tobias, and he is the first graduated pharmacist, who are born in Sátoraljaújhely

Kulcsszavak: gyógyszerészet, 18. század, 19. század, Kossuth Lajos, Kazinczy Ferenc, Zemplén, Sátoraljaújhely

Keywords: pharmacy, 18h cenury, 19h cenury, Lajos Kossuh, Ferenc Kazinczy, Zemplén, Satoraljaújhely

Sátoraljaújhely Lexikonja alapján a legkorábbi adatunk működő „patikáról” 1625-ből származik,¹ de ez még valószínűsíthetően nem a mai értelemben vett gyógyszerár volt.

A patika szavunk, többes jelentésű volt. Nemcsak a mesterség sokrétű, hanem maga az elnevezése is. Az „apotheca” latin jövevényszó, a görög „apothéké”-ből (raktár) ered, amely főnév az „apo-” (le-, félre-, el-) és „tithenai” (tesz, helyez, őriz) elemekből áll. Az ókorban a tároló helyeket nevezték „apotheca”-nak, pl. apotheca vinorum=bortároló, Galénosznál az „apotheke” a könyvek tároló helye (később bibliotheca). Az „apotheca” megnevezést a középkorban egyformán használták csűrök, raktárak, üzletek és éléskamrák megnevezésére, amelyekben könyveket, növényeket, fűszereket és gyógyszereket tároltak.² Az egyes nemzeti nyelvekben a szó különféle formákban került át, németül „Apotheke” (apoteke, apentek, apteke), oroszul „aptyeka”, olaszul a ma már nem használatos „botega”, spanyolul „bodega”, franciául „boutique”. Magyarul: apotéka, patika (patica). 1303-tól találunk forrásokat hazánkban az apotheca, apothecarius kifejezések használatára. A gyógyszerár szó pedig a nyelvújítás korától terjedt el és vált hivatalossá.³ A patika elől az „a” betű (apatika) fokozatosan kopott el az évszázadok alatt.

De ezzel a felsorolással még nem érnek véget az elnevezések, érdekességként megemlíthető, hogy előfordult még például a confector medicinarum, ahogyan Péter mester budai gyógyszerészt is

¹ Sátoraljaújhely Lexikona: 303.

² MAGYARY-KOSSA 1929: 79.

³ GRABARITS: 2-3. vö. MAGYARY-KOSSA 1929: 79.

nevezték, a 14. század hajnalán. De a specialista (speciarius) szó gyökere is innen ered, ugyanis a gyógyszerészek árulták a nevezetesebb fűszereket (species).⁴ 1767-ben pedig farmacopaeának nevezték a Sátoraljaújhelyi gyógyszertárat.⁵

1405 körül tűnt föl először ilyen „magyaros” formában (patika) a szó és még ebben a században a Patikárius, mint családnév is előfordult már.⁶ Zemplén vármegyében is 1598-ban megjelent a Patikárius György név egy csörgői négytelkes jobbágnál,⁷ a „*Herendich másképp Apothecarius*” nevű család pedig a megye nemesei közé tartozott.⁸ Ekkoriban még többnyire árusításra szolgáló helyiséget jelentett a patika szó, Balassa István kutatásai alapján az apotéka szó viszont már kizárólagosan a gyógyszertárat jelentette.⁹

Ilyen helyiségek eladásáról van egy 1733-as adat fennmaradva Sátoraljaújhely kapcsán: „...*Gáspár György Uram Eő kegyelme és Felesége Lengyel Mária... Várassunk Piatzán Napkeletrül Város közönséges utszája, Délrül Gyöngyösiné patikája...Északrul Néhai Szabó Gergelyné Aszszonyom Patikája szomszédsági között situaltatott Patikájokat adtál el Eorök áron... egy hordó boron és 8 magyar forintokon*”.¹⁰

A „patika” szó régi típusú szóhasználatára a fentén kívül több forrást is találhatunk Sátoraljaújhely esetében. 1689: „*patika ninczen, mert el pusztultak*”. 1693: „*Sokadalmazó aros görögök, ugy más rendbéli áros emberek szükségére épített patikák elpusztulván, most aránt való szép proventus nem cogregaltathatik. A város piacánis noha elitől fogvást egynihány rendbéli patikák szoktak volt lenni*”. 1704: „*varos piaczain is noha eleitül fogva, s most is egy nehany rendbéli patikák vagynak*”. 1760-ban 11 patikát említenek a források, amik magas számuknál fogva eleve nem lehetnek gyógyszertárok. 1778-ra vonatkozóan, pedig a következő latin szöveg található: „*aestimatio apotheculae pro epocillatione cervisiae deservienti*”, mely egy sörkimérésre szolgáló apotékának a felbecsléséről ír.¹¹ Tehát láthatjuk, hogy latin szövegkörnyezetben még az „a” előtagot megtartó változat sem kizárólag a gyógyszertárok jelölésére szolgált.

Sátoraljaújhely Lexikona szerint az 1700-as években Kígyó, Szent Antal és Magyar Szent Koronához neveken találhatóak adatok helyi patikákról.¹² De meg kell említenünk, hogy a lexikon gyógyszertárakkal foglalkozó szócikke több tévedést is tartalmaz, ezért teljes mértékben nem szabad elfogadni ezt az adatot sem, meg kell vizsgálnunk, mit tudunk a korai helyi patikatörténetről.

⁴ MAGYARY-KOSSA 1929: 73 – 74.

⁵ TRINGLI 2010: 1300.

⁶ BALASSA 1994: 483.

⁷ BALASSA 1975: 66.

⁸ KAPRONCZAY 2016: 31.

⁹ BALASSA 1994: 483.

¹⁰ BALASSA 1994: 484.

¹¹ TRINGLI 2011: 64.

¹² Sátoraljaújhely Lexikona 2001: 303.

Tobias Kaltenstein már 1767-ban bizonyíthatóan a városban működött, hiszen a megye gyógyszerészeinek összeírásában is szerepel.¹³

De hol lehetett a patikája és ki volt ő? A különböző gyógyszerész évkönyvek, naptárok alapján a legrégebbi, hosszabb ideig működő gyógyszertár az 1796-ban alapított Magyar Korona gyógyszertár volt, mely a mai Táncsics tér 2. szám alatt állott. Első biztosan ismert üzemeltetője 1867 és 1885 között Pintér Ferenc volt.¹⁴ A kutatások jelenlegi állása szerint sejthető, hogy 1843 és 1847 között Horn Imre vezette a patikát. Ugyanis Horn patikusként működött a városban a jelzett időben,¹⁵ tehát ha nem találjuk másik ebben az időintervallumban működő patika nyomát, akkor a Magyar Koronát kellett vezesse. És mivel 1844-ben Poszpisil Ferenc okleveles gyógyszerész levélben kérte a városban egy második gyógyszertár felállítását, ami nem valósult meg,¹⁶ - csupán 1865-ben (Üdvözítő, ma is akkori helyén és nevén működő gyógyszertár), - valószínűsíthető Hornnak a Magyar Koronában való működése.

De térjünk vissza Kaltensteinhez. Az 1740-es évekből a Debrecen városi Minuta Protocollumban a következő leírást találjuk, amiben említésre kerül az ő személye is. Csáti Sámuel helyi patikus és patikája kapcsán 1746. jún. 20-án így rendelkeztek: „*Patikabéli Materiálék inventációjára deputáltak Medicinae Doctor Buzinkay György, és Sersátor Sz. Györgyi Péter úr, s a szerint resignállyák a Patikát mostani Provisor Iffjú Csáti Sámuel úrnak. Mostani Patikárius Legény Kalten-Stein Tóbiás intertentiójára [ellátására] a mostani Szűk időhöz képest, a 1^a Január hujus anni naponként négy négy gara resolváltatott.*” Ezután Kaltenstein nevével, mint nyomdászsegéd lehetett találkozni még ugyanebben az évben.¹⁷

1767-ban, mint említettük újhelyi patikusként lett összeírva, méghozzá az egyetlen patikusként.¹⁸ A hivatalok számára a tintát is ő készítette és szállította. Még pedig a jelek szerint igen kiváló minőségben, ugyanis az Adalékok Zemplén-Vármegye Történetéhez-ben a következőképp írnak róla, „*Ő készítette, mégpedig igen jó recept szerint, és szállította vármegyénk székhelyi hivatalainak a tentát. Mái is fris feketét mutató, és 150 év multán sem fakult „atramentum”-áért sírjának hideg követ érintse forró hálánk!*”¹⁹

A nagy nyelvújító (és szerencsénkre grafomán) Kazinczy Ferenc kétszer is megemlíti őt. Először 1774-ben, majd 1794-ben.

„*Még a' Rhetoricában valék midőn az atyám 1774. Marcziusnak első napján az anyámmal együtt látogatásunkra jött. Szép volt a' nap, 's én őket ezért a' Botkőig kísértem-vissza, ott elválánk nagy elgyengüléssel. Harmad nap alatt az Anyám kocsit küldte hogy Offenloch Katonai Seborvost küldeném-ki, mert az atyám rosszul van. Engedelem kérés nélkül Offenlocchal magam is kimentem, 's*

¹³ MNL BAZ ML SFL IV. 2001.b. loc. 95. N. 35. Zemplén megye gyógyszerészeinek 1767. évi összeírása

¹⁴ GODZSÁK 2016: 11.

¹⁵ Adalékok Zemplén-Vármegye Történetéhez, 1906/7-8. 223.

¹⁶ Pesti Hirlap 1845. január 12. 24.

¹⁷ BENKŐ 1983: 181.

¹⁸ MNL BAZ ML SFL IV. 2001.b. loc. 95. N. 35. Zemplén megye gyógyszerészeinek 1767. évi összeírása

¹⁹ Adalékok Zemplén-Vármegye Történetéhez 1910/7-10 319.

az atyámat igen betegen találtam. Offenlochnak vissza kelle menni, 's én ott maradtam. Nem volt Orvos Újhelyben, és így Patikárius Kaltenstein hívatott-ki hozzá. Ez a' rothasztó hidegben lévő embert meleg ruhák alá rakatta 's eltiltott minden hívesítőt. Jósef napján ágyához mentem, idvezlettem neve napját, 's az atyám megáldott. Más nap Marcz. 27d. Vasárnap és igen szép nap vala, 's én a' Patikáriussal 's Bydeskuty Imre Urral Sző Demeterről, a' kertbe menék-ki. Az Atyám az alatt Katona 'Sigmund Újhelyi Predikátor kedves barátjával végezte-el áhítatosságát. Leülénk az asztalhoz, 's lelkemet valamelly sejdítés fogta-el; nem illetem az előttem álló levest. 'S ime az Anyám elhalva jó, az Istenért Patikárius Uram, a' férjem lábai hidegek. Felugránk, 's az atyámat haldokolva láttuk. Az Anyám hét gyermekkel megterhelve, 's viselősen a' nyolczadikkal, melly irtóztató scén! Térdre buktam, könyörgöttem. Ah, haszontalan. Láttam mint emelik ki a' holtat ágyából, 's kevés idő mulva ki vala nyujtóztatva."²⁰

A második említés 1794-ből: „16. december 1794. Liszka, Szerencs, Köröm.; A postamester, Wéber uram, aki újhelyi patikárius Kaltenstein vagy megneemesedése után Hidegkövi uramnak leányát vette el, kávéra hítt. [...]”²¹

I. Ferentől, még II. Lipót elhatározása alapján nemességet és címet nyert, melyet 1792. július 26.-án kapott meg gyermekeivel, nevük ettől kezdve Hidegköviként volt használatos a nemességgel együtt járó magyarosításnak köszönhetően.²²

A nemességadományozó oklevél alapján megerősítést nyer, hogy az övé volt az első gyógyszertár a megyében – mely 1750-re datálja itteni működésének kezdetét – sőt, az oklevél alapján, a Bodrog és Tisza közéhez közel eső környező megyékben sem létezett még gyógyszertár, mikor ő elkezdte működését. Az oklevél a nemesség adományozásához szükséges érdemek felsorolásánál nem csupán Zemplén, valamint a szomszédos megyék közönségének egészséget adó gyógyszerekkel való ellátásával, hanem orvosok hiányában a betegségek eredményes kúrálásával, sőt az említett Zemplén megye foglyainak is „*huszonhét év leforgása alatt gyógyítás melletti ingyenes gyógyszeres ellátásával*” indokolja érdemeit.²³ Az említett 27 évet visszszámolva, 1765-óta foglalkozhatott a vármegye foglyainak ellátásával.

A fent említett „orvoskodás” is igen fontos, ugyanis az 1770-es évek elején Máramaros, Bereg, Ung és Zemplén területén sem orvos sem tanult sebész nem akadt.²⁴ Ilyen működésére láthatunk példát Kazinczy első említésében is, mikor orvos híján őt hívták ki a beteg édesapjához. 1775-ből is fent maradt egy irat, mely a következőt említi „... egynehány hétig az Ágyát keletett nyomni, és magát a Patikárius Urral curáltatni, végtére érvágással élni”. Mivel újhelyről szól az idézet, a dátumot tekintve bizonyosak lehetünk arról, hogy Kaltensteinre utal a szöveg.²⁵

Ernyey József az oklevél tanulmányozása alapján úgy véli, hogy „A vármegye hivatalos jelentése alapján írt királyi levél tehát megdönti a Zsebnaptár adatát, hogy az újhelyi patika csak

²⁰ KAZINCZY 2009: 392-393.

²¹ KAZINCZY 1987: 167.

²² KEMPELEN 1913.: 339.

²³ ÁLDÁSY 1940: 281.

²⁴ Gyógyszerészi Szemle 1940. máj. 11. 203.

²⁵ BALASSA 1994: 483.

1796-ban létesült volna”.²⁶ Véleményem szerint nem ennyire egyértelmű a helyzet, ugyanis lehetséges, hogy Kaltenstein patikája nem azonos a Magyar Koronával. Azonban ehhez – mivel bizonyítottnak vesszük, hogy egy időben két patika nem működött 1865-ig – az kellett volna, hogy Kaltensteiné bezárjon, és csupán azután nyissa meg kapuit a Magyar Korona. De mivel annak nyitását 1796-ra datálják, ezért nagyon kicsi az esélye, hogy ez történt volna, ugyanis 1793-ban hunyt el Kaltenstein Tóbiás, immáron Hidegkövi néven.²⁷ És tudjuk azt, hogy ifj. Hidegkövi Tóbiás Horn Ferencnek adta el a patikát, - sajnos az eladás pontos dátuma ismeretlen.²⁸ Valószínű, hogy Horn Ferenc és Horn Imre rokonok, tehát valószínűtlen, hogy Ferenc bezár egy patikát, hogy Imre nyithasson egyet. Tehát ezekkel a tényekkel is alá tudjuk támasztani Ernyey állítását.

Azonban Ernyey azt is megemlíti, hogy ha a szerzetesi patikákat is nézzük, akkor Tokajban már működött korábban is gyógyszertár, csupán polgári nyilvános jogú gyógyszertár nem volt a megyében, mikor Kaltenstein megkezdte működését.²⁹ Egy másik forrás az újhelyin kívül Tokajban és Sárospatakon említ patikát már az 1770-es és 80-as évek fordulójáról.³⁰ További forrás szerint 1808-ban Zemplén megyében három településen működött gyógyszertár. Sátoraljaújhelyen, Tállyán és Nagymihályon.³¹

Kaltensteinnek volt egy Franz Wild (Wild Ferenc) nevű alkalmazottja, aki 1786-ban 67 éves volt, tehát 1719 körül születhetett.³²

Feleségétől Mutsler Erzsébettől négy gyermeke született, Tóbiás, Antal, Sámuel és Erzsébet.³³ Tóbiás fia követte a szakmában, Erzsébet lánya pedig Kossuth Lajos nagyanyja lett, férje a fent említett „Wéber úr” pedig Wéber András, Kossuth Lajos nagyapja.

Két másik fia katona lett. Sámuel meghalt a francia háborúban. Antal, - a legifjabb fiú – 1770 körül születhetett, mert 1790-ben 20 évesen vonult be katonának és 20 év szolgálat után 1810-ben szerelt le, nősült meg és kezdett gazdálkodni. Előtte - ezen forrás szerint - a 22. nádori huszárezred tisztjeként szolgált, 1801-ben már főhadnagyi rangban. Felesége Mutsler Erzsébet pedig vele egy esztendőben, 1793-ban hunyt el.³⁴

²⁶ Gyógyszerészi Szemle 1940. máj. 11. 203.

²⁷ MNL OL P 22 - 3. – 38/a (paginátlanul)

²⁸ uo.

²⁹ Gyógyszerészi Szemle 1940. máj. 11. 203.

³⁰ Adalékok Zemplén-Vármegye Történetéhez, 1910/7-10. 319.

³¹ BOROVSZKY 1905: 438.; Azonban biztosan tudjuk, hogy ekkor Tokajban is működött polgári gyógyszertár, a későbbiekben erről lesz még szó.

³² ROMHÁNYI 2012: 43.

³³ ÁLDÁSY 1940: 280.

³⁴ MNL OL P 22 - 3. – 38/a (paginátlanul)

Érdekesség, hogy magának Wéber Andrásnak is patikus volt a nagyapja, mégpedig a híres eperjesi gyógyszerész Wéber János (1612 – 1683).³⁵ Róla Lengyel Júlia írt részletesen 1995-ben a Gyógyszerészet c. lap januári számába.³⁶

A már említett oklevélből tudhatjuk, hogy a legidősebb fia (Tóbiás) Tokajban egy gyógyszertár „*ugyanilyen jó rendben való felállításával szolgált a közrendnek*”, a másik két fiáról pedig itt is megemlítik, hogy fegyverrel szolgálták a család és a haza dicsőségét, egyikük az Alvinczi-nyalozegredben, másikjuk pedig a toscanai lovasságban.

1786-ból fiára, ifj. Tobias Kaltensteinre kívánta ráhagyni az újhelyi patikáját.³⁷ Erre a kijelentésre azért kerülhetett sor, mert az új szabályozások megkövetelték a diplomát a patikák vezetőitől és többen próbáltak oly módon kibújni ez alól, hogy azt fiukra hagyták, akit kitaníttatnak, ezért nem szükséges nekik maguknak is vizsgát tenni. Egy évvel később 1787-ben ifjabb Tóbiás sikeresen meg is szerezte diplomáját.³⁸ Ezzel az első sátoraljaújhelyi születésű vizsgával rendelkező gyógyszerész lett.

De az említett oklevél alapján, maga is már korábban is dolgozott a szakmájában, diploma nélkül, mégpedig Tokajban.³⁹ Arra nincs adatunk, hogy ténylegesen követte-e édesapját az újhelyi patika működtetésében, hiszen a későbbi adatok alapján is Tokajban szolgált,⁴⁰ az újhelyi patikát pedig Horn Ferencnek adta el.⁴¹ Így lehetséges, hogy egyből az édesapja halála után megvált a patikától.

Ifj. Tóbiás az 1797. évi nemesi felkelésen a megyei lovasság második századánál, mint alhadnagy szolgált.⁴² 1808-ban pedig a nemesi felkelés kötelezettségein felül még 50 forintot ajánlott föl az insurrectio javára.⁴³

Idősebb Hidegkői Tóbiás örökségén még 1836-37-ben is pereskedtek fiai, a patikájának, ingóságainak árán és egyéb vagyonán.⁴⁴ Innen tudjuk, hogy Antal állítása szerint 15 000 forintért kelt el a patika.⁴⁵

³⁵ OLÁH 2002: 12.; Gyógyszerészi Szemle 1940. máj. 11. 203.

³⁶ LENGYEL 1995: 25-33.

³⁷ ROMHÁNYI 2012: 46.

³⁸ BENICZKY 1991: 9.

³⁹ ÁLDÁSY 1940: 281.

⁴⁰ DONGÓ 1909: 8.

⁴¹ MNL OL P 22 - 3. – 38/a (paginátlanul)

⁴² BOROVSZKY 1905: 147.

⁴³ DONGÓ 1909: 8.

⁴⁴ MNL B-A-Z ML SFL IV. 2011 Fasc. 13. Loc. 174. H. 29-31.; MNL OL P 22 - 3. – 38/a (paginátlanul) Egyébként ifj. Tóbiásnak több kölcsönüggyel kapcsolatos pere is volt, amik szintén évekig húzódtak. 1818-ban például őt perelték, 1838-ban pedig ő perelt egy személyt, adósság ügyben. (lásd MNL B-A-Z ML SFL IV. 2011 Fasc. 13. Loc. 174. H. 29-31.)

⁴⁵ MNL OL P 22 - 3. – 38/a (paginátlanul)

Említésre érdemes, hogy a Dessewffy család cserneki és tarkói grófi ágának egyik tagjával, Csáky Imrével folytatott levelezése is fenn maradt ifj. Tóbiásnak.⁴⁶

A család nemesítéssel kapott címerének leírása a következőképp hangzik. „*Czimere négy részre osztott vért, az első és negyedik osztály kék mezejében egy folyamból fehér szikla emelkedik ki, melynek hegyén arany korona ragyog, és azon egy fekete zerge áll. A második és harmadik osztály arany mezejében fehér nadrágos és mellényes, dohány-színű nyitott kabátos, fekete sapkás férfiú áll, jobb kezében horgonyt, a balban egy kígyót tartva, mely a horgonnyal láncz által van összekötve. A vért aljáról gúla alakban egy ötödik osztály ékeli be magát melynek vörös udvarában arany bőség-szarvból zöld kígyók özőnlenek szét. A vért fölötti sisak koronájából a már leirt vértbeli férfiú emelkedik ki, horgonyt és kígyót tartva. Foszladék jobbról ezüst-kék, balról arany-vörös.*”⁴⁷

IRODALOM

Levéltári források

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára MNL OL

P. 91. 91.-es tétel Hidegkövy Tóbiásnak írt levelek

P 22 - 3. - 38/a Hidegkövy család, 1801-1837

Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára Sátoraljaúj helyi Fióklevéltár
MNL BAZ ML SFL

IV. 2001.b. loc. 95. N. 35. Zemplén megye gyógyszerészeinek 1767. évi összeírása

IV. 2011 Zemplén vármegye Alispáni és Szolgabírói bíróságának iratai 1772-1848. Fasc. 13. Loc. 174.
H. 29-31. Hidegkövy Tóbiás 1831-1836

Folyóiratok

Adalékok Zemplén-Vármegye Történetéhez 1906/7-8.; 1910/7-10

Gyógyszerészi Szemle 1940. máj. 11.

Pesti Hirlap 1845. január 12.

Könyvek, tanulmányok

ÁLDÁSY Antal.: *A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címjegyzéke II. Címereslevelek, 1771-1800.* Budapest, 1940. VI.

BALASSA Iván: Szó- és szólásmagyarozatok. in.: *Magyar Nyelv. A Magyar Nyelvtudományi társaság folyóirata 71.* Akadémia Kiadó, Budapest, 1975

⁴⁶ MNL OLP. 91. 91.

⁴⁷ NAGY 1859: 110.

BALASSA Iván: *Patikák Tokaj-Hegyalján a XVII-XIX. században.* in.: *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* 32. Miskolc, 1994

BENKŐ Ferenc: Csáti Sámuel debreceni patikárius élete és működése. in.: *Hajdú-Bihar megyei Levéltár évkönyvei* 10. Debrecen, 1983

BENICZKY (szerk.): *A Pesti Egyetemen végzett gyógyszerészmesterek adatai 1771-1851/52.* Tóthné Süli Borbála doktori disszertációja alapján. Budapest, 1991

BOROVSKY Samu: *Magyarország vármegyéi és városai: Zemplén vármegye és Sátoraljaújhely.* Országos Monográfia Társaság, 1905

DONGÓ Gyárfás Géza: *A zempléni nemes hadak 1809-ben.* Sátoraljaújhely, 1909

GODZSÁK Attila: *Történeti kutatások 2016.* in.: *Új Orpheus - a Kazinczy Ferenc Múzeum értesítője 2016.*

GRABARITS István: *Gyógyszertári kultúra Magyarországon*
(http://www.orvostortenet.hu/tankonyvek/tk-06/pdf/01_grabarits_gyogyszertari_kultura.pdf)

KAPRONCZAY Károly – KAPRONCZAY Katalin: *Fejezetek a magyar gyógyszerészet történetéből.* Johan Béla Alapítvány Magyar Tudománytörténeti és Egészségtudományi Intézet. Budapest, 2016

KAZINCZY Ferenc: *Az én életem.* Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1987

KAZINCZY Ferenc: *Pályám emlékezete.* Sajtó alá rendezte: Orbán László. 2009

KEMPELEN Béla: *Magyar nemes családok.* Grill Károly, Bp., 1913 V.

LENGYEL Júlia: *Wéber János a gyógyszerész és orvos (1612-1683).* in.: *Gyógyszerészet* 1995/jan.

MAGYARY-KOSSA Gyula: *Magyar Orvosi emlékek* 2. Budapest, 1929

NAGY Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal.* Pest, 1859 V.

OLÁH Tamás: *Kossuth Lajos és Zemplén vármegye.* Miskolc, 2002

ROMHÁNYI Ágnes: *Magyarországi gyógyszerészek és üzleteik a 18. század végén (Az 1786. évi patikavizitációk tanulságai)* in.: *Kaleidoscope* 2012/4

Sátoraljaújhely Lexikona. Sátoraljaújhely, 2001

TRINGLI István: *Vásártér és vásári jog a középkori Magyarországon* in.: *Századok* 2010/6

TRINGLI István: *Magyar várostörténeti atlasz* 2. Sátoraljaújhely, 2011